

Serke, Jürgen: BÖHMISCHE DÖRFER. PUTOVÁNÍ OPUŠTĚNOU LITERÁRNÍ KRAJINOU. Praha, Triáda 2001. 536 s.

Kosatík, Pavel: MENŠÍ KNÍŽKA O NĚMECKÝCH SPISOVATELÍCH Z ČECH A MORAVY. Praha, Nakladatelství Franze Kafky 2001. 267 s.

„Identifikovat sebe sama představovalo pro mnohé z nás hotové utrpení.“

(Hans Natonek)

V roce 2001 vyšly dvě knihy mapující osudy německy píšících autorů v českých zemích. *Böhmische Dörfer* s podtitulem *Putování opuštěnou literární krajinou* (Triáda 2001) Jürgena Serkeho do českého kontextu vstoupily po čtrnácti letech od svého německého vydání v Hamburku a ve Vídni pod redaktorským dohledem Evy Hulanové; v roce 2002 kniha získala Hlavní cenu prvního ročníku literární soutěže Magnesia litera¹. *Menší knížku o německých spisovatelích z Čech a Moravy* Pavla Kosatíka vydalo pražské Nakladatelství Franze Kafky.

Oba tituly se zabývají problematikou česko-německého poválečného literárního kontextu, která nepatří k snadným tématům, neboť dlouhodobému specifickému spoluzítí česko-německo-židovských kultur na našem území se stalo nebyvale osudným politické dění krátkého časového období. Rozbití ČSR Mnichovskou dohodou, odtržení Sudet, uplatnění norimberských zákonů v Protektorátu Čechy a Morava, okupace, holocaust a zničení židovské kultury i nacismem vyprovokovaný poválečný odsun měly za následek násilné ukončení spoluxistence české a německé literatury –

spoluxistence příznakově i v rovině tematické, motivické a jazykové. Před 2. světovou válkou žily v Čechách a na Moravě – v etnic-
kých ostrovech i homogenních oblastech severního a částečně jižního pohraničí – téměř tři milióny Němců, i když nesmíme opominout, že oba národy vedle sebe zároveň existovaly v jakési svébytné podobě napjaté národní a jazykové izolace.

Po druhé světové válce převážily nediferencované, nevraživé protiněmecké nálady opírající se o princip kolektivní viny; splyňují v jakémsi zvráceném paradoxu i s tradičním antisemitismem a vrcholí vysídlením Němců. Němci byli odsunuti, Židé mrtví nebo v exilu. Po dlouhá desetiletí byl oficiálně popírán jakýkoliv německý a židovský vklad do dějin českého písemnictví v sebeobelhávajícím přesvědčení, že – řečeno slovy Petera Demetze – národy jsou žulové bloky, které na sebe narážejí, jako by neexistovaly meziprostory. Přitom jedním z nejvýznamnějších světových spisovatelů spjatých s českým prostorem se paradoxně stal právě německy píšící autor židovského původu z Prahy, Franz Kafka, v jehož díle válečná generace spatřovala svědectví své vlastní situace. Kafka – jako symbol „života v pravdě“ – patřil k prvním navrátilivším se německy píšícím autorům, jejichž dílo mohlo být v rodné Praze na počátku 60. let minulého století připomenuto. Ale to už byla německy psaná literatura na území Čech neobnovitelným faktem, přestože knihy obzvláště představitelů pražské německé literatury prožívaly v 60. a 90. letech 20. století ediční renesanci a dodnes jsou předmětem intenzivního zájmu, jehož dokladem jsou obě zmíněné publikace.

Böhmische Dörfer (neznámé, netušené, cizí, hrozivé „španělské vesnice“) shromažďují informace o čtyřicetisedmi německy píšících autorech žijících mezi dvěma světovými válkami v Československu, kteří pro literární historii „existovali“, jen pokud se objevili v zorném úhlu F.Kafky. Serke měl v úmyslu připojit tato jména na roveň trojhvězdi Rilke-

¹ Jürgen SERKE: *Böhmische Dörfer. Wanderungen durch eine verlassene literarische Landschaft* (Wien – Hamburg, 1987). „*Děkuji autorům, o kterých jsem psal. Prošli zkázkou minulého století a nemohli se vrátit do této země. Jsem velmi rád, že se touto cenou vrací do českých dějin*“, řekl Serke při převzetí ceny.

Kafka-Werfel, neboť i pozapomenutým autorům by – podle něj – příslušelo obdobné literární místo. Biografické medailony rámují rozsáhlé kapitoly *Evropa zemřela v Praze a Putování opuštěnou literární krajinou*, mapující literární a politické kontexty a podhoubí, v nichž tato literatura vznikala; černobílé hodnocení dějů české historie bylo patrně takto zjednodušeno s ohledem na čtenáře neznalého českých realii.

Jürgen Serke (vyhnaný z Polska 1945) jako reportér hamburského časopisu Stern, Weltwoche a deníku Die Welt rozvinul novou formu seriálové literární reportáže. Z literární historie však vždy volil témata ohrožených „minorit“ s nádechem senzačních odhalení, ať to byli němečtí autoři pronásledovaní nacisty (*Die verbrannten Dichter*, 1977), historie rodného města Landsbergu (po roce 1945 Gorzów Wielkopolski; *Nach Hause-Eine Heimatkunde*, 1979), piščí ženy (*Frauen schreiben. Ein neues Kapitel der deutschsprachigen Literatur*, 1979), či východoněmečtí spisovatelé žijící ve vnitřní emigraci (*Zu Hause im Exil. Dichter, die eigenmächtig blieben in der DDR*, 1998). Zkoumáním takovýchto témat prověřoval i míru tolerance a vyspělosti každé společnosti.

Serke novinářskou práci povýšil na uměleckou činnost a ve svých „reportážích“ sestavených v *Böhmische Dörfer* vytvořil fascinující „rodinné“ album; před osudy jeho protagonistů bledne jakákoliv fabulační krkolomnost krásné literatury. Předpokladem čtivosti byl už selektovaný výběr „fotoportrétů“ plný životu nebezpečných situací, pronásledování, úzkostných útěků a návratů. Takový výběr v sobě skrývá i latentní nebezpečí, že spletitě životaběhy autorů budou svou poutavostí odvádět pozornost a upozadní tak vlastní literární tvorbu. Serke dokládá, jak je soukromý život nerozlučitelně propojený s velkými společenskými ději, snaží se sice oprostit od romantických představ, ale zároveň mytizuje tragédii „Ahasverů“ a jejich věčnou izolaci. Vybral autory většinou židovského původu,

osaměle stojící stranou všech běžných ideologií. Pohřbilo je hroučící se 20. století a oni svou tvorbou předjímalí ve vzduchu visící hrozbu konečného řešení i pocit, že už není obrany proti počínajícímu zmatku. A Serke s buldočí vytrvalostí z jejich hrobů sfoukává prach. Všichni byli cizinci ve své době, všichni uměleckou formou registrovali psychické katastrofy, jež vedly k Osvětlení. A všechny ochromoval strach. Mnozí zemřeli v nenáviděném exilu (Melchior Vischer, Ludwig Winder, Johannes Urzidil), trpěli tělesnou trýzní a nemocí (Oskar Baum v dětství oslepl, Ernst Sommer umíral sedm let na Parkinsonovu chorobu, Hermann Ungar zemřel ve věku 36 let na zanedbaný zánět slepého střeva), byli zavraženi v koncentračním táboře (Camill Hoffmann) či během válečného exilu (Rudolf Fuchse přejel 1942 v zatemněném Londýně autobus). Motivy útěku a téma lidské pasivity v systému řízeném strachem se objevuje u všech, včetně Hanse Natonka: „*Utíkal jsem, pořád jsem jenom utíkal, z domova, z práce, z vlasti, z manželství a nakonec ze své rasy, utíkal jsem pořád dál ze sebe samotného.*“

Serke se vedle detailního popisu soukromí, obecných společensko-historických kontextů pokouší tyto literáty vsadit i do kontextů literárních (zmíněného Natonka považuje za rovnocenného předchůdce kunderovské koncepcce literatury) a registruje i žánrové posuny (v době záplavy sebestředné deníkové a epistolární literatury zní úsměvně kritická výtka Josefa Rotha vůči Natonkovu autobiografickému románu *Děti jednoho města* o tom, že „*člověk si může dovolit zveřejňovat svůj deník, teprve když má Nobelovu cenu*“). Pokud ale Serke předstírá ucelený přehled a zmiňuje i pokračovatele pražské německé literatury, uvádí pouze Jiřího Grušu a nepochopitelně zamlčuje takové autory jako je Libuše Moníková či v Čechách po válce žijící V.A.Polák a Lenka Reineirová. Ve jménu jedné vydává „smrti“ druhé.

Žurnalistický styl „tady a teď“ umožnil poutavě zpřítomnit nejen spisovatele, ale

i pátrání po pamětnících, autor sám je postavou vstupující do příběhů soukromých životů a své pocity i reflektuje (s napětím očekává jednu z Natonkových bývalých lásek v newyorské kavárně, v Londýně pak pětadevadesátiletou vdovu po Ludwigu Winderovi; medailon Hermanna Ungara uvozuje zevrubným, pestrým životopisem spisovatelova syna, anglického námořního důstojníka). Tím, jak umanutě sleduje svou „oběť“, skládá detailním detektivním pátráním obraz jednoho života, a tudíž i jedné doby. Jednotlivé literární reportáže knižního cyklu přesahují hranice vlastního žurnalistu, stávají se jakýmsi druhem cyklického románu.

Serkeho erudice a pramenná základna je obdivuhodná. Kosatíkova *Menší knížka o německých spisovatelích z Čech a Moravy* – ač s tímž záměrem představit německy píšící spisovatele – působí v takovém sousedství jako nezáživný kompilát bez osobního vkladu. Pavel Kosatík, historik a autor monografií (například Ferdinanda Peroutky a Pavla Kohouta), ve své „menší“, přehledové knížce s encyklopedicky stručnými informacemi popisuje dění od 13. století, kdy už na přemyslovském dvoře žil německý spisovatel Reinmar von Zweter, a zachycuje i myšlenkové proudy, jak je zastupoval například matematik a kněz Bernard Bolzano, který si „*byl vědom, že v českých zemích existence dvou skupin lidí, odlišných nejen jazykově, ale i kulturně, může být stálým zdrojem napětí*“. Kniha je dějepisnou příručkou, hodnotící postavení spisovatelů z hlediska národnostních třenic a sporů spíše než z hlediska estetických kvalit německy psané literatury (roku 1848 se „*na německé straně šířila myšlenka všenněmeckého hnutí, posilující nebezpečně vazby českého pohraničí s Němckem s požadavkem na vznik provincie Deutschböhmen*“), proto by byl vhodnější podtitul „*historie německo-českých vztahů*“. Zatímco Serke je souborem (reportážních) oddělených portrétů německých autorů z Čech a Moravy, Kosatík se snaží předestřít ucelený příběh. Ale

i on do něho vsazuje jednotlivé osoby jakoby zvnějšku; koncepční zamlženost dokládá i členění kapitol – jednou podle převažujícího uměleckého směru (moravští realisté, novoromantici, expresionisté), jednou na základě politické orientace (revoluční generace, levice), některé osobnosti jsou vytčeny jako samostatné kapitoly (Adalbert Stifter, Max Brod, Franz Kafka, Franz Werfel).

Kosatík i přímo polemizuje se Serkeho knihou (např. zpochybňuje tvrzení, že básník Hugo Sonnenschein zvaný Sonka byl v komunistickém kriminále zlikvidován, protože jako „*pankrácký vězeň z dob heydrichiády znal pravdu o tom, že Fučík byl spolupracovníkem gestapa*“). Ani Kosatík nezaznamenává celistvě literaturu vznikající v Terezíně; nepřímo se tak přiřadil k těm, kdo ji nepovažovali hodnou vnímat měřítky estetickými. Odlišná je i práce s doprovodným obrazovým materiálem. Obě knihy mají bohatou fotografickou dokumentaci. Zatímco v Kosatíkově knize (fotografie poskytl Kurt Krolop) tradičně ilustrují text, v Serkeho vyprávění fotografie, dopisy i reprodukce osobních dokladů dotvářejí jakési podkapitoly ústředního příběhu, vytrhávají z proudu zapomenění a smrti jednotlivé tváře a jejich rozvržením na jednotlivé stránky vytvářejí jakési puzzle životů rodinných příslušníků.

Serke a Kosatík však k danému tématu stále přistupují jako k pozoruhodné kuriozitě českého prostředí. Rozšiřují a prohlubují povědomí o zapomenutých autorech, nehodnotí však literární vývoj; nejsou nestrannými literární historickými badateli, mapujícími primárně literární a obecně kulturní symbiózu Čechů, Židů, Němců v středoevropském prostoru. Německy píšící autory pojmají jako politické břemeno a zbraň v rukou diplomatů (Serkeho knize udělala medvědí službu i omezeně politizující a zpupná předmluva Jiřího Gruši). Nechtěně je v takovém pojetí zaklesnut i zakouřený strach z německví, živěný komunisty a odvolávající se na nacistickou minulost. Tato

deklarovaná i latentní averze poznamenala v českém prostředí plošně poválečný vztah k celé německé kultuře (vymezované dobovými epitety *constans nacionalistická, nacistická, zruďná*). Serke upozorňuje na to, že např. kolaborujícím Čechům se v podobě německého obyvatelstva nabízel vítaný obětí beránek, který dokázal odvrátit pozornost od jejich vlastního dilematu. Zdůrazňovanou nepropustnou uzavřenost kontinuity české národní kultury podporovala rovněž veškerá oficiální stanoviska ČSR po roce 1945, která přítomnost židovského a německého elementu v kultuře českých zemí buď zkreslila nebo zcela zamlčela, a to nejen s odůvodněním nacionálním, ale už i třídním („reakční, nacističtí sudetští Němci“ v sobě obsahují „nebezpečný kontra-revoluční potenciál“).

Tato politická manipulace stále v podvědomí doznívá, překrývá objektivní snahy o literárně historický, celostní pohled na německé písemnictví v českém prostoru. *Böhmische Dörfer* jsou souborem cenného materiálu prostoupeného kainovsko-ábelovským příběhem, který se neustále vznáší nad zemí jako znamení, *Malá knížka* pak povrchním přehledem jmen a dat. Převažující pozitivistický přístup shromažďování biografických údajů a ponorných řek vztahů, lásek, rozchodů svádí k tomu, že hodnota textů je odvozována od životopisných fakt a nerozhoduje o ní obsahová a formální úroveň; určující je míra osobní tragiky a „vytěsněných stresů“. Serke i Kosatík tuto literaturu v dobrém úmyslu opět znásilňují dalšími, nepoliticky motivovanými hodnotícími znaménky. I Serke retuší; pozornost věnuje jenom těm autorům, kteří jsou mu vnitřně blízcí a kteří vyhovují úvodní premise, že tato literatura „*byla dějinami umění přežít*“. Z tohoto pohledu je Kosatíkova kniha poctivější svým záměrem zachytit veškeré stopy německého písemnictví. Přesto – jak u Serkeho tak u Kosatíka – je výběr jmen veden účelovým záměrem. Serke například propátrává psychické ústrojenství a biografickou spleť pouze

demokraticky smýšlejících, pronásledovaných autorů většinou židovského původu, jejichž vyvrženost nechápe jako exil, ale jako šifru pro archetypální lidskou existenci, čímž logicky vynechává či do marginálních poznámek odkazuje například literární díla sudetských Němců spojených s nacisty. Literáti „*krve a pudy*“ (Friedrich Jaksch publikující pod pseudonymem Bodenreuth, Quido Kolbenheyer, Wilhelm Pleyer, Hans Watzlik, Karl Hans Strobl) jsou tak v obou knihách jen zmíněni pro svou duchovní přípravu nacismu. Paradoxně jsou výrazně opominuty i terezínská tvorba, německy píšící autoři po roce 1948, vzpomínkové texty z 60. až 90. let (Peter Härtling, Hugo Fritsch, Gudrun Pausewangová, Max Mannheimer) i jednotlivé exilové enklávy. Je ovšem pravdou, že němečtí autoři z oblasti Čech netořili v zahraničí jednotnou komunitu, spíše pluralitní společenství výrazných individualit tápajících po obrysech svého „*neviditelného domova*“. A tak poslední enklávu česko-židovsko-německých literárních styků na domácí půdě představuje téměř symbolicky tvorba lidí, kterým bylo upřeno právo existovat. Koncentrační tábor s židovskou samosprávou Terezín, označovaný jako ghetto a zřízený pro rasově pronásledované, se stal v rozmezí let 1941 – 1945 posledním prostorem vzájemného soužití, a to soužití paradoxně literárně nejtěsnějšího, kdy některé verše souběžně vznikaly a existovaly i ve variantách německé a české. Je proto těžko pochopitelné, proč se tato skutečnost nepromítla i do obsahu obou knih. Stejně jako vazby jednotlivých předválečných linií německy psané literatury.

Vždyť po roce 1948 se pod nálepkou „*německých nepřátel*“ ocitali ve stejné skupině oběti i kati, vězňeni i věznitelé a byly do ní analogicky vřazovány bez zásadnějších rozlišení rovněž obě výraznější a neslučitelné předválečné linie německy psané literatury: provinciálně laděný „*sudetoněmecký*“ směr i kultivovaný, kosmopolitní okruh pražské německé literatury, jejichž vztah byl přitom pozna-

menán dvěma nepřehlédnutelnými faktory. Působila tu nedůvěra konzervativní nacionalistické sudetské síly vůči německy píšícím Pražanům (a Brňanům) a na rozdíl od relativně čilých kulturních styků v Praze se v Sudetech Češi a Němci od sebe stále více izolovali; pocit diskriminace v pohraničních oblastech sílil na obou stranách.

Serke alespoň upozorňuje na opomíjený fakt, že na německé autory z Čech a Moravy „zapomněla“ nejen Československá republika, ale kupodivu i Rakousko a SRN (potažmo komunistickou ideologií okleštěná DDR), jejichž pohled na literaturu se rovněž „příliš rád vyčerpával v pravolevém myšlení a vyžadoval by jiné úsilí, aby mohl rozpoznat kvalitu německých spisovatelů z Čech“. V hodnocení literární tvorby je stále cítit ozvuk „kolektivní viny“, tentokrát i vůči Čechům, kteří zánik německé kultury na svém území dopustili. Budoucnost skutečně není hrdá – parafrázuje me-li slova Ferdinanda Peroutky – „na ten okamžik, kdy byl na světě zaveden pojem kolektivní viny“. Bariéry národnosti samozřejmě existovaly, ale vzhledem k tématu a časovému odstupu bychom už mohli očekávat shrnující pohled řídící se estetickými kvalitami vydaných i rukopisných textů a vnímat střední Evropu, jejíž hranice jsou pomyslné, „jako kulturu a osud“. Je paradoxní, že i autoři obou knih, ač odkrývají vrstvy zapomenutých soužití, z výše uvedených příčin nechtěně dokládají problém zdůrazňovaných hranic židovské, české, německé literatury. Jako bychom stále – řečeno s Marií von Ebner-Eschenbach – měli „smrtný strach, že by se láska k bližnímu mohla příliš rozšířit, a stavíme jí bariéry – národnosti“.

Tím, že Kosatík do historického, chronologicky koncipovaného výkladu své popularizační přehledové příručky jakoby dodatečně dosazuje hodící se literární skutečnosti (včetně apriorně omezujícího členění kapitol) a Serke naopak důsledně vychází z jednotlivých osudů a textů, které mozaikovitě sestavuje do pouta-

vých příběhů, vzniká i mezi těmito (v podstatě nesouměřitelnými) knihami zvláštní napětí. „Současníci událostí ovšem mohou pocítovat – a většinou i pocítují – asymetrii mezi historickým výkladem a svým prožitkem dějin ještě z jednoho důvodu: přesvědčivosti výkladu dějin se totiž vždy dosahuje jejich zjednodušením, které předpokládá určité hledisko. A toto hledisko může být – ať už vědomě, nebo neúmyslně – účelové, spojené s konkrétními (politickými, nacionálními, hospodářskými ap.) zájmy, které jsou do událostí většinou vnášeny dodatečně.“²

Přes pramenný přínos obou knih si na skutečně odbornou literárněhistorickou reflexi budeme muset ještě počkat. Tak jako nejsou vyčištěné a provětrané česko-německé vztahy, chybí odstup od literatury a umění německých tvůrců na českém území. Jako by i v literární rovině v hlubokém podvědomí oboustrannému smíření a nezatíženému rozvoji česko-německého soužití bránila a doposud brání zarputilá neochota přiznat vlastní chyby. Češi bagatelizují odsun, sudetští Němci dlouho připomínali pouze svá před- a poválečná příkoří³.

---

² Miloš HAVELKA: Paměť a dějiny, doslov ke knize Aleny Wagnerové Neodsunutě vzpomínky, Prostor 2000, s. 231 – 232. Srovnej Alena Wagnerová: 1945 waren sie Kinder – Flucht und Vertreibung im Leben einer Generation, 1990, čes. 1993 Odsunutě vzpomínky. Eva Hahnová a Hans Henning Hahn: Sudetoněmecká vzpomínání a zapominání (Votobia, Praha 2002)

³ Vyhnaní bylo dlouho ospravedlňováno v duchu myšlenky národního státu. Hlasy kritiky vůči tomuto vnímání silily v době Pražského jara 1968 (v tzv. Trialogu mezi historiky a spisovateli bylo vyhnaní vtaženo poprvé do souvislosti s otázkami humanity a nedělnosti lidských práv) a po vzniku Charty 77. Např. i Opus bonum uspořádalo exilové sympozium v hornofranckém vzdělávacím středisku Ackermann-Gemeinde. Diskuze k tématu probíhala v časopise Svědectví 1979 – 1982, kde Teze o vysíd-

V neuvěřitelně krátké době, v desetiletí 1938 – 1948 byly razantně zpětrhány oboustranné kulturní struktury existující na pomezí česko-židovsko-německém, včetně struktur literárního života, na které už nebylo možné navázat. Připomenout tyto vazby, provázanosti i skrytý řád věcí se pokusili oba autoři. Avšak „*život i dějiny běží po svém a lidské záměry dosahují cíle jen tehdy, shodují-li se s řádem věcí, který nikdy není očitivný, neboť působí vskrytu*“.

Radka Denemarková
denemarkova@seznam.cz

SLOVNÍK ČESKÝCH LITERÁRNÍCH ČASOPISŮ, PERIODICKÝCH LITERÁRNÍCH SBORNÍKŮ A ALMANACHŮ 1945 – 2000. Redigoval Blahoslav Dokoupil. Brno, Host – Votobia 2002. 335 s., 14 s. úvodu.

Dlouhá léta bude badatelům, učitelům, vysokoškolským studentům literárních oborů i ostatním zájemcům o dění v české literatuře druhé poloviny minulého století sloužit *Slovník literárních časopisů, periodických literárních sborníků almanachů 1945 – 2000*, jehož autory jsou pracovníci brněnské pobočky Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR Blahoslav Dokoupil, Petr Hruška, Tomáš Kubíček, Michal Příbáň, Richard Svoboda a Miroslav Zelinský. Několik hesel doplnili také externí spolupracovníci David Kroča, Petr Lyčka, Alena Příbáňová, Milena Šubrtová a Libor Vodička.

Oficiální normalizační slovníky a bibliografie byly parodií skutečného vědeckého

přístupu k literárnímu procesu, a tak první pocit, který v nás nový Slovník vzbudí, je radost z toho, že tato práce je dalším krokem na cestě k definitivnímu spojení totalitním režimem násilně rozděleného organického celku české literatury. Jsou tu hesla o domácích i exilových sbornících a časopisech a samozřejmě i o všech významnějších titulech samizdatových – vše s množstvím faktografických údajů a abecedně srovnáno od A – Almanachu autorů až po Živel.

Autoři zařadili do hesláře i propagační periodika větších nakladatelství (Kurýr Odeonu, Listy Klubu přátel poezie aj.) a nezapomněli ani na publikace Společnosti bratří Čapků, Milíř brněnské Společnosti Jiřího Mahena a „polosamizdatový“ občasník Jonáš, vydávaný Klubem spřízněných duší při divadle Semafor. Nechybí ani množství titulů z devadesátých let minulého století, kdy v polistopadové euforii časopisy vznikaly a zanikaly v celých hejnech. Své heslo mají i periodika, jejichž vydávání bylo zastaveno po jediném úvodním čísle.

V předmluvě Blahoslav Dokoupil podrobně zdůvodňuje, co se sestavovatelé rozhodli ponechat stranou, a předem tím ulamuje hroty kritice, jež by mohla namítat, že to či ono v hesláři chybí (Slovník nemohl obsáhnout mj. literárněvědné sborníky vysokoškolských kateder a vlastivědné a muzejní časopisy). Někde se však redakce správně rozhodla nerespektovat omezení, jež si sama uložila, protože nebylo dobře možné vynechat např. Naši řeč, Časopis pro moderní filologii, ani převážně politické, ale literární proces důsazně ovlivňující časopisy, jako byly do února 1948 Obzory a Dnešek nebo „óbrstalinistická“ Tvorba první poloviny padesátých let.

Slovník připomene i publikace, na něž už zapominají i pamětníci, např. revui Slovesná věda. V letech 1947 – 1952 chtěli starší badatelé pod vedením Alberta Pražáka tímto periodickým sborníkem, vydávaným zprvu v pražském nakladatelství V. Petra, vytvořit

---

lení československých Němců pod pseudonymem Danubius uvěřejnil Ján Mlynárik. Podíl ze strany henleinovců na rozbití Československa a útisku českého obyvatelstva připomenulo např. až v roce 2001 prohlášení Ackermann Gemeinde v Erlangen.